

УДК 378.147.091.33-021.464:612]-057.875

НОВІТНІ ФОРМИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ НА КАФЕДРІ НОРМАЛЬНОЇ ФІЗІОЛОГІЇ

Н. Г. Гончарова, Г. І. Бессараб, В. М. Омелянчик, А. К. Єрьоміна, І. Б. Самура

Запорізький державний медичний університет

MODERN FORMS OF STUDENTS' INDEPENDENT WORK DURING TRAINING FUTURE DOCTORS AT THE NORMAL PHYSIOLOGY DEPARTMENT

N. H. Honcharova, H. I. Bessarab, V. M. Omelyanchyk, A. K. Yeryomina, I. B. Samura

Zaporizhzhia State Medical University

Самостійна робота студентів є важливою частиною при опануванні курсу нормальної фізіології у вищих навчальних медичних закладах. У статті описані сучасні форми самостійної навчальної діяльності студентів. Зроблено акцент на залежність методів самостійної роботи від рівня засвоєння теоретичного та практичного матеріалу. Запропоновано алгоритм викладацького контролю за самостійною роботою студента.

Students' independent practical work is an important part in the study of the course of normal physiology in Higher Educational Medical Institutions. The article describes the current form of independent learning of students. The article points to the dependence of the methods of independent work on the level of assimilation of the theoretical and practical material. The algorithm of control over the independent work of the student proposed.

Вступ. На сьогодні впровадження Україною європейської кредитно-модульної системи у вищу освіту, як і входження в освітній та науковий європейський простір – явище закономірне, обумовлене комплексом чинників. Серед них найбільш впливовими стали: глобалізація ринку праці, створення єдиного інформаційного суспільства, висока конкуренція на ринку освітніх послуг, прогресивне зростання міграції студентів, викладачів та науковців вищих навчальних закладів на ринку освіти і працевлаштування, проблема міжвузівської конвертації дипломів [1].

Нові шляхи в організації навчального процесу сприяли підняттю на інший рівень і значущості самостійної роботи студента. Згідно з Положенням “Про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах” (3.10.1.), самостійна робота студентів є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов’язкових навчальних занять [2]. Сьогодні це цілеспрямована самостійна пізнавальна діяльність студента [3]. В широкому розумінні самостійна робота студентів присутня в кожному виді навчальних занять, і завдання викладача полягає в тому, щоб активізувати і управляти цією діяльністю,

© Н. Г. Гончарова, Г. І. Бессараб, В. М. Омелянчик та ін.

створити для неї найсприятливіші умови за рахунок комплексу організаційно-педагогічних заходів. У вузькому ж розумінні самостійна робота студентів – це один з видів навчальних занять, специфічною особливістю якого є відсутність викладача під час навчальної діяльності студента [3].

У сучасному освітньому процесі немає проблеми більш важливої і, одночасно, більш складної, ніж організація самостійної роботи студентів. Важливість цієї проблеми пов’язана з новою роллю самостійної роботи, яка поступово перетворюється на провідну форму організації навчання [2].

Життєвим досвідом доведено, що тільки ті знання, які студент здобув самостійно, достатньо чітко відкарбовуються у тенетах довготривалої пам’яті. За даними ЮНЕСКО, якщо навчальний матеріал людина опрацьовує сама, самостійно виконує завдання від його постановки до аналізу результатів, то засвоюється не менше ніж 90 % інформації [4]. В зв’язку з цим досить обґрунтовано, що навчальний час, відведений для самостійної роботи студента, повинен становити не менше 1/3 та не більше 2/3 загального обсягу навчального часу студента, відведеного для вивчення конкретної дисципліни [2].

Аналіз сучасної науково-педагогічної літератури продемонстрував, що “самостійну роботу студента” можна розглядати як метод навчання [5], як форму організації діяльності студента [6], як вид пізнавальної і практичної діяльності [7]. Більш повно педагогічну сутність самостійної роботи розкриває трактування її як форми колективної або індивідуальної навчальної діяльності студентів, під час якої вони засвоюють необхідні знання, оволодівають уміннями й практичними навичками, навчаються планово та систематично працювати, мислити, формувати власний стиль розумової діяльності [8]. Плануванню і організації самостійної роботи студентів присвятили свої дослідження Б. П. Есипов, І. Я. Лернер, М. І. Махмутов, Ю. С. Васютин, П. І. Підкасистий [3, 9, 10, 11]. Вони розглядали загальнодидактичні, психологічні, організаційно-діяльні, методичні, логічні та інші аспекти, характерні для традиційного дидактичного підходу. Теоретичні основи диференційного навчання заклали Ю. К. Бабанський, М. І. Махмутов, Н. Ф. Талізін [12, 13]. Закономірності процесу самоосвіти і формування прагнення до самоосвіти розглядав Б. Ф. Райський [14]. Але разом з тим аналіз наукових праць показав, що методичні аспекти використання новітніх форм організації самостійної роботи у процесі професійної підготовки майбутнього лікаря є недостатньо висвітленими.

Сучасний ринок праці лікарів потребує ініціативних, цілеспрямованих і творчих спеціалістів, які повинні мати високий рівень теоретичної та практичної підготовки і вміти своєчасно самостійно приймати важливі рішення, часто від яких буде залежати життя пацієнта. Цілком зрозуміло, що для того щоб досягти відповідного професійного рівня, необхідно підготувати майбутніх фахівців до самостійної роботи.

З огляду на викладене, метою статті є розкриття необхідності використання різних форм самостійної роботи студента, залежно від рівня засвоєння матеріалу, для виховання мислячого високопрофесійного фахівця, який має бажання і вміє самостійно працювати.

Основним завданням є визначення самостійної роботи як одного з продуктивних методів засвоєння теоретичного та практичного матеріалу.

Основна частина. В процесі підготовки майбутнього лікаря самостійній роботі відводиться більш ніж 30 % загального погодинного навантаження на одного студента, що до курсу нормальної фізіології людини – це 100 годин на рік.

З огляду на методи навчання, що забезпечують перший рівень засвоєння матеріалу, доцільна само-

стійна робота з джерелами інформації на ознайомчому рівні (підручниками, комп’ютерними навчальними програмами, наочними матеріалами). Самостійна робота студентів на другому рівні засвоєння значно складніша не тільки за обсягом, але й за методичними підходами до її вирішення. Вона ґрунтується на праці з літературою та іншими джерелами інформації (комп’ютерними навчальними програмами, матеріалами наочності) на репродуктивному рівні [15].

Серед методів самостійної роботи студентів найчастіше широко впроваджується, визначений тематичним модулем, огляд літератури, який не виключає і користування анотаційними листами. Не втратила своєї значущості і підготовка тематичного реферату або інформаційного виступу, який готується за багатьма літературними джерелами з подальшою оцінкою роботи як автора, так і слухачів, за їх участю в обговоренні доповіді авторів.

Серед простих видів самостійної роботи студентів, з метою закріплення теоретичних знань та їх творчого осмислення, буде доцільним виділення ключових слів та взаємозв’язків між ними у визначеному викладачем контексті. Не менш цікаве і рецензування конспектів лекцій, як своїх, так і товаришів, або суттєві доповнення до лекційного матеріалу нової вагомості інформації, знайденої за новітніми джерелами. Самостійне створення плану-схеми лекції, на нашу думку, допомагає спростити сприйняття складного матеріалу теми, що взагалі через позитивно забарвлений досвід поліпшує в майбутньому вільне та чітке відновлювання набутих знань.

Складні види самостійної роботи пов’язані із проробленням матеріалу, що буде вивчатися на перспективу, бажано за декількома джерелами літератури, або із складанням перспективної тематичної лекції чи її фрагменту. Деякі студенти охоче розробляють тематичні таблиці та алгоритми, які наочно демонструють ключові моменти визначеного тематичного модуля.

Засвоєння та відпрацювання практичних навичок також пов’язане з наполегливою самостійною працею студента, бо професійні вміння розуміються як здатність фахівця самостійно і кваліфіковано оперувати знаннями та навичками у вирішенні ускладнених, нетипових професійних задач [16]. Студенти із задоволенням сприймають різноманітні ігрові та творчі види самостійної роботи (наприклад, складання або розв’язування тематичного кросворду, ситуаційних клінічних задач, тестів різного рівня склад-

ності); виконання індивідуальних завдань за індивідуальним графіком роботи (наприклад, складання контуру регуляції органа чи системи органів). Особистий досвід демонструє результативність від залучення для творчих видів самостійної роботи різних методичних рівнів, таких, як репродуктивний, евристичний або пошуковий [17,18].

Так, великою популярністю користувалися завдання щодо підготовки короткої (до 5 хвилин) захоплюючої розповіді за заданим питанням (репродуктивний рівень), або невеликого повідомлення на оригінальну тему (за фахом) і виступ з ним з мультимедійним супроводом (евристичний рівень), чи підготовка, виголошення з мультимедійною презентацією та захист проблемної промови за тематичним модулем (пошуковий рівень).

Самостійну роботу студента передбачено і у науково-дослідній галузі. В якісному плані ми можемо запропонувати підготовку наукового реферату; написання проблемної наукової доповіді; участь у роботі студентського наукового товариства або науковій конференції. Важливою є і самостійна підготовка матеріалу до підсумкового модульного контролю.

Для більшої ефективності самостійної роботи студентів обов'язково має бути самоконтроль. Слід акцентувати увагу і на розширення функціональних обов'язків викладача, що працює в рамках кредитно-модульної програми. В сьогоднішній він виступає не тільки як організатор і контролер навчального процесу у вищому навчальному закладі, але і як кваліфікований консультант студентського загалу.

Література

1. Мілерян В. Є. Методичні основи підготовки та проведення навчальних занять в медичних вузах / В. Є. Мілерян. – Київ, 2006. – 80 с.
2. Про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах [Електронний ресурс]. – Законодавство України, 2012. — Режим доступу : World Wide Web. — URL <http://zakon2.rada.gov.ua.laws/show/z0173-93>.
3. Пидкасистый П. И. Организация деятельности ученика на уроке / П. И. Пидкасистый, Б. И. Коротяев // Педагогика и психология. – 1985. – № 3. – С. 72.
4. Черних В. П. Организация самостійної роботи в сучасній фармацевтичній освіті / В. П. Черних // Педагогіка і психологія. – 2002. – № 3. – С. 132–134.
5. Новик И. А. Формирование методической культуры учителя математики в педвузе / И. А. Новик. – Мн. : БГПУ, 2003. – 178 с.
6. Коптева С. И. Инновационные технологии и психологическое сопровождение образования: ИТ и ПС-образо-

вание / С. И. Коптева, А. П. Лобанов, Н. В. Дроздова. – Мн., 2004. – 186 с.

7. Сергеенкова В. В. Управляемая самостоятельная работа студентов. Модульно-рейтинговая и рейтинговая системы / В. В. Сергеенкова. – Мн. : РИВШ, 2004. – 132 с.

8. Кучер З. Форми самостійної роботи студентів за кредитно-модульної системи навчання / З. Кучер // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2007. – № 5-6. – С. 52–54.

9. Есипов Н. Д. Дифференцированный подход в обучении информатике / Н. Д. Есипов // Информатика и образование. – 1996. – № 6. – С. 27–34.

10. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : уч. пособие для пед. вузов и системы повышения квалификации пед. кадров / под ред. Е. С. Полат. – М. : Academia, 2002. – 271 с.

11. Городецкая В. Проблемы саморазвития личности в образовательном пространстве / В. Городецкая // Материалы науч.-метод. конф. – Благовещенск, 2000. – С. 5–6.

Висновки. Таким чином, самостійна робота майбутнього спеціаліста має бути спрямована не тільки на формування професійних знань та вмінь, а й на розвиток організаторських і комунікативних якостей.

Самостійна робота студента є важливою ланкою у ланцюзі підготовки конкурентоспроможного фахівця. Вона потребує сучасних методичних форм і методів реалізації на тлі об'єктивного систематичного особистого та викладацького контролю.

12. Бородин Н. В. Основы разработки модульной технологии обучения : учеб. пособие / Н. В. Бородин, Н. Е. Эрганова. – Екатеринбург, 1994. – 88 с.

13. Астахова Е. В. Активизация самостоятельной учебной работы студентов технического университета в модульно-рейтинговом обучении : дис. канд. пед. наук / Е. В. Астахова. – Кемерово, 2005. – 191 с.

14. Райский Б. Ф. // Самостоятельная работа и контроль знаний студентов в вузе: материалы X науч.-метод. конф. – Курск : Изд-во Курской гос. с.-х. академии, 1998. – 92 с.

15. Нейко Є. М. Навчально-методичне забезпечення самостійної роботи студентів / Є. М. Нейко // Медична освіта. – 2004. – № 1. – С. 13–14.

16. Пидаев Ф. В. Болонский процесс в Европе / Ф. В. Пидаев, В. Г. Передерий. – Киев, 2004. – 191 с.

17. Зайченко І. В. Педагогіка. Навчальний посібник / І. В. Зайченко. – К. : Освіта України, КНТ, 2008. – 528 с.

18. Информационный процесс. Обработка информации [Электронный ресурс]. – Media Limited, 2012. — Режим доступа : World Wide Web. — URL <http://www.bestreferat.ru/referat-73913.html>.

19. Туркот Т. І. Технологія самостійної роботи студентів, що зберігає їхнє здоров'я (з досвіду роботи) / Т. І. Туркот, І. В. Осадчук // Педагогіка і психологія. – 2006. – № 3. – С. 65–73.

Отримано 28.03.14